

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

§. IV. Exponuntur summatim varia Conscientiae officia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

omnia precipitanter agunt: vel si deliberant, liberè tamen contra Conscientiam eligunt, & omninò illam respuunt; aut debilitè eam in eligendo sequuntur, & contraria ijs quæ nouerunt agunt. Vnde omnes tales agunt contra scientiam, sine omni Conscientiâ remordente, aut modicâ. Acu rem tetigit Ægidius; illud tantùm miror, quòd ex his velit conficere, Conscientiam in liberâ voluntatis electione consistere; cùm ex ijs quæ ipse hîc affert manifestum sit, liberam voluntatem contra Conscientiam agere & eligere. Non igitur Conscientia voluntas est, sed hanc præcedit. Verùm de hâc quæstione dicta sufficiant; illudquæ maneat, iudicium quo generatim decernitur Deum præ omnibus amandum, peccata fugienda, pro fide conseruandâ aut pro patriâ ponendam vitam, parentes honorandos esse, ad synderesim spectare, cuius est generalia virtutum principia scire & dijudicare. At verò statuere, hoc peccatum modò fugiendum; hâc occasione ingruente, aut patriæ hoste aut Dei, vitam mortis periculo exponendam; modò honorandum esse parentem cùm sese hæc aut ista offert oportunitas; hoc quidem Conscientiæ proprium est iudicium, imò ipsamet Conscientia.

Quid sit
synderesis,
quid Con-
scientia.

Videamus porrò rei tam exiguæ, & in speciem tam contemptibilis, ingentem in humanas actiones dominatum; vt se per omnes diffundat, variaquæ in diuersis munia exerceat. Summatim tantùm persequetur singula: ad rei tamen totius planiorem explanationem, diffusius deinde explicanda. Iuuerit ea hîc enumerare, vt agentem in nobis Conscientiam meliùs agnoscamus.

§. I V.

Exponuntur summatim varia Conscientiæ Officia. Ostenditurquæ Conscientiæ cum Regio Supremo Senatu Symbolizatio.

Symboliza-
tio Conscien-
tia cum Sen-
nato supre-
mo.

ET vt rem clariùs exponamus, repetendum hîc est memoriâ, quod ex D. Gregorio attulimus; Conscientiam esse *domesticum & verum tribunal*; quod quidem sacro Senatui, qui Regibus à latere est, ejusquæ maiestatem præiert & repræsentat, comparauimus. 21. D. Greg. Nazianz. de plagâ grandinis.

parauimus. Sanè tam eximium & supremum jus habet Conscientiæ tribunal, vt ab eo nulla detur appellatio: illudque cum supremæ Majestatis Senatibus habet commune, quod sententiæ isthic latæ sola concedatur Restauratio (si placet, Reuisionem voca) quam tamen nefas sit vlli legitime instituere, nisi ipsimet Conscientiæ. Et sic prout ipsi soli dicendæ sententiæ competit supremum jus, ita & ipsius tantum est acta sua quoties collibitum fuerit recognoscere, eaque aut rursus approbare, aut certè etiam nouâ sententiâ condemnare.

22. Jam verò in supremæ auctoritatis Senatu, tria præcipuè comperiuntur Majestatis munia aut exercitia. *Primo* enim penes illum est leges interpretari, extendere, restringere, & explicare, ac prout res fert aut necessitas, secundum has mandata dare, quæ secuturis temporibus Rempubicam moderentur, populosque sibi concreditos in officio ritè contineant. *Secundo* ad hunc Senatum pertinet, sedulò disquirere, an ea, quæ rectè mandata sunt ex legum præscripto, etiam executioni fuerint seriò demandata. Rursum quid bene in Republicâ & strenuè peractum sit, quid verò per ignauiam aut morum peruersitatem sit delictum: & quidem bene acta apud Regem commendare; scelera verò examinare, discutere, & tandem latâ sententiâ supplicij aut adjudicare, aut etiam afficere. *Tertiò* denique hujus Senatûs est officium, tumultus si qui fortè exsurgunt compescere; populum, si quando deliquerit, bonis artibus ad Principis obsequium inflectere & reducere: commissi sceleris à Rege dandam gratiam discutere, approbare, reo in manus dare, litterasque condonati criminis, sigillo Regio insignitas, porrigere; quibus deinceps munitus reus, patrati facinoris, recuperatæque Regis gratiæ securus viuat.

23. En modò vt hæc omnia in Conscientiæ domestico tribunali peragantur. Etenim primum ejus officium est, in rebus adhuc agendis, & quæ in manu est agere aut non agere, judicare agendæne sint an omittendæ hic & nunc. Et quidem si decernat actionem aliquam exhibendam esse necessariò, aut ab eâ desistendum, quòd lex Dei & honesti ratio, aut alia qualiscumque necessitas ita ferre videatur; tunc sanè iudicium istud dicitur *Conscientia obstringens seu obligans*. Tantaque est huic obediendi obligatio, vt sententiæ sic latæ refragari in re graui, aut quæ à Conscientiâ grauis

Primum officium Conscientiæ est res agendas dirigere.

Conscientia obligans quid sit.

grauis

gravis iudicatur, letale prorsus crimen fit (vti sequenti tractatu faciemus planum) licet cæteroquin malum non esset, nec à legiflatore summo Deo vlla de hac materiâ statuta foret lex. Conscientia autem hæc, nihil est aliud, quàm nudum iudicium practicum, hoc fieri debere aut omitti.

*Conscientia
consulens &
permittens
quid sit.*

Sin verò res bona quidem iudicetur, aut saltem non mala, sed tamen non necessariò exhibenda; (eiusmodi sunt votorum nuncupatio, & cætera quæ secum afferunt Euangelica Consilia; aut etiam actiones eæ, quæ dicuntur & sunt indifferentes) tunc sanè nominatur *Conscientia consulens*, aut etiam *permittens*. Et quidem si iudicium sit eiusmodi, *Judico bonum aut etiam melius fore votum castitatis*, exempli gratiâ, *si concipiam*, Conscientia dicitur consulens. Sin verò iudicium hoc proferatur, *Judico actionem hanc*, ambulationem puta, *sine crimine posse confici*, permittentis Conscientiæ erit sententia. Non autem peccabit voluntas, alterutrius iudicii ductum si non sequitur; non enim se opponit Conscientiæ obliganti; cum minimè iudicet rem debere fieri, sed tantùm decernat posse fieri; igitur & posse omitti sine scelere.

*Conscientia
premitis quid
sit.*

Dijudicatâ tandem & statutâ actione aliquâ à Conscientiâ obligante, puta audiendum esse sacrum hâc die Dominicâ; donec ea executioni mandata sit, vrgetur anima & premitur dum rem confecerit. Et hæc quidem agitatio, *Conscientia vrgens aut premitis est*; neque hi stimuli aliud sunt, quàm sæpius repetita Conscientiæ obligantis iudicia, rem imperatam fieri debere aut omitti. Cum ergo voluntas huic iudicio sic obliganti sese accommodat, ei que paret, tunc prorsus secundùm Conscientiæ dictamen operata dicitur. Et quamuis fortasse Conscientia, quæ regula voluntatis proxima est, à summi legislatoris mente, quæ actionum nostrarum remota est regula, deflexerit; minimè tamen aberrasse voluntas nostra dicenda est, aut peccasse, sed egisse actione prorsus honestâ & laudabili; quamuis res acta nec laude digna sit nec honesta. Contra verò utcumque res sancta sit & Deo grata quæ agitur, si tamen Conscientiâ reclamante sit, id est contra iudicium quo fieri non posse decernitur, ne quidquam bona est res, quæ domestico iudicio condemnatur. Atque hæc primum Conscientiæ munus spectant: istud autem est, dirigere res agendas.

*Quid sit a-
gere secun-
dum aut cõ-
tra Con-
scientiam.*

Secun-

26. Secundum Conscientiæ officium est, de rebus actis, malène fuerint an bonæ, ac proinde an laude dignæ an vituperio, legitimam ferre sententiam. Iam verò prout in iudicium subselliis, de nullo umquam facinore quidquam decernitur, nisi de reipsâ constet penitus, factumque idoneis testibus fuerit comprobatum: ita in hoc tribunali nihil absoluitur aut condemnatur, nisi factum ipsum prorsus teneatur. Numquam autem legitime teneri censendum est, nisi Conscientiæ testimonio comprobetur. Itaque ipsius est actorum testem agere, & dicitur *Conscientia attestans*. Testimonium autem istud, aliud nihil est, nisi actus quo liquidò & sine hæsitacione vllâ iudicas, scire te imprimis actionem quæ memoriæ occurrit aut proponitur, à te fuisse exhibitam aut omissam. Et sic ille, vt vulgò loquimur, in Conscientiâ peccatum aliquod habere dicitur, qui actu iudicat peccasse se, nec tamen sceleri esse satisfactum. Certum autem vt sit iudicium oportet: nam si vacillet mens, si hæsitet, & de re totâ dubitet, sanè illegitimum, imò nullum est Conscientiæ testimonium, sed mera suspicio. His autem obrepentibus quid agendum sit, deinceps declarabimus. Id nunc, sed cursim assero, suspicionibus in hoc tribunali nihil agi, nec illas ad facti probationem vllò modo admitti.
27. Cùm itaque testimonio tam manifesto euicta est res, vt illud neque negare reus possit, neque testem recusare; tum verò ad proferendam sententiam Conscientia accingitur. Dicitur autem causam omnem decidere, dum sine hæsitacione, spectatis rerum circumstantiis iudicat factum aut benè aut malè. Quæ demum sententia tanti momenti est & ponderis, vt in eam concessurus sit tandem Deus ipse, neque aliam exacturus sit à te executionem faustam vel infautam, nisi illius sententiæ, quam tuo iudicio de te protuleris. Et sic quisque à suâ Conscientiâ aut absoluitur, aut condemnatur. Hanc ergo si pacaueris, pacata tibi & tuta sunt omnia.
28. Quòd si ergo iudicatum fuerit rem actam benè, tum verò *Conscientia laudans* suas partes exequitur. Quæ quidem laus Conscientiæ, nouus iudicii actus est, quo decernit mens & iudicat, rem aut factum esse eiusmodi, quod ab quouis ratione prædito in cuius notitiam venerit, mereatur, imò debeat comprobari. Atque id mihi satis clarè & disertè explicuisse videtur.

Secundum officium Conscientiæ est res actas diiudicare.

Conscientia attestans quid sit.

Conscientia iudicium decretorium quid sit.

Conscientia laudans, aut Conscientia bonum testimonium quid sit.

D. Paulus cùm dixit : *Gloria nostra hæc est, testimonium Conscientiæ nostræ.* Hoc enim fretus, nullius sibi assensum sciebat meritò & ratione posse denegari. Sic sanè qui partes suas, strenuè pugnando, egregiè executus est miles, litteras à Centurione aut Chiliarchâ aufert, quibus facinus fortiter præstitum legitimè attestetur. Et hanc meritò suam esse gloriam existimat miles, iisque acquiescit; utpotè quibus fides rei actæ immeritò possit derogari. Non aliter Conscientiæ testimonio gloriatur Paulus, eique penitus inhæret securus sui; ut qui jam certus sit, eas sese obtinuisse facinorum suorum commendationes, quæ publici juris factæ, apud omnes, & præcipuè apud Deum, fidem omnem sint habituræ. Et hæc demum est animi quies, securitas, gaudium, serenitas mentis, quam sibi præstat rerum suarum secura Conscientia.

2. ad
Cor. 1.
v. 12.

*Conscientia
arguens &
mordens
quid sit.*

*Conscientia
vermis quid
sit.*

29.
Sin autem rem actam malè, facinusque peruersè patratum esse judicauerit, tum sanè reprehendit mentem Conscientia, factum arguit, expostulat de indignitate rei, exprobrat Deo impactam iniuriam: quæ quidem omnia, propriè *Conscientiæ arrodentis* morsus sunt & aculei; neque aliud sunt, quàm diuersa iudicia, de rei indignitate & malitiâ è diuersis capitibus, aut rationibus petita, & contra voluntatem, criminis patrati ream, cum acrimoniâ & indignatione prolata. Meritò autem hæc exprobratio *Conscientiæ vermis appellatur.* Vti enim vermis ex putrefacto exiguâ in parte pomo enascitur; illudque cùm ei increuerit, prorsus peruadit, exedit, colorem inficit, saporem vitiat, sic ut tandem emarcescat: ita profectò è vitiatâ per malam voluntatem actione, vermis Conscientiæ sese effert: hoc est, iudicium acre, quo peruersa voluntas perstringitur, scelerisque commissi turpitudine exprobratur quasi ob os. Istud autem iudicium cùm repetatur sæpiùs, & identidem ingeratur, nec vllas voluntati ferias det; tandem percellitur anima, pudorem quo conficitur nequit excutere, carnificem suum, quocumque sese verterit, secum portat, & sic tandem eodem iudicio tam diuersimodè diuexata, virtute omni & gaudio destituitur, ac demum tædio ignauo contabescit. Sic demum intelligetur, quo pacto verum sit quod Diuus ait Bernardus. *Nulla pæna maior est malâ Conscientiâ. Siquidem actionum nostrarum ipsa est testis, ipsa iudex, ipsa tortor, ipsa carcer: ipsa accusat, ipsa iudicat, ipsa punit, ipsa damnat: unicuique enim liber est sua Conscientia.*

D. Bern. l.
de Conf.
p. 2.

Quid

30. Quid autem sit liber Conscientiæ, & quibus vsibus destinetur, Liber Conscientia quid sit. paucis sic habet. Solet certè iudicis sententia in codices & in acta referri, in Archiuo publico dein asseruanda, vt futuris deinde temporibus, si res sic ferat, Reipublicæ, quid factum sit, constet legitimè. Non aliâ sanè ratione, sententia in Conscientiæ tribunali lata, in librum summâ fide transcribitur, æternitati, nisi ritè deleatur, reseruanda. At quis ille liber inquires? Certè non est is alius, quàm propria vnius cuiusque memoria, cui sententiæ omnes à Conscientiâ, auctoritate legitimâ pronuntiatæ, optimâ fide inseruntur, suo tempore vniuerso orbi propagandæ. Sic ergo liber ille, sententiarum est digestio, & coaceruatio. Conscientiæ autem liber dicitur idèò, quòd acta Conscientiæ contineat; & quidem eiusmodi, vt numquam intellectui repræsentrari possint aut in memoriam venire, quin nouo rursus Conscientiæ iudicio comprobentur. Hic liber, hic est, qui tantos in Dauide concitabat motus; hic est qui & somnum ei interpellabat, & omnem interturbabat vitæ dulcedinem, semper ei aduersarius, semper hostis. *Peccatum, inquit, contra me est* Ps. 50. v. 5. *semper. Et, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum;* Ps. 37. v. 4. videbat enim uerò non peccata tantum, sed & iis affixam, quam in se tulerat, mortis sententiam. Frustrà conquereris infelix peccator, quamdiu in codices relata perstat sententia. Reuocanda est penitus & delenda, in manu tuâ id cùm est; alioquin condemnationis æternæ & materiam tecum fers, & quod peius est, sententiam. Huius autem indelebilis est memoria, nisi commissi facinoris gratia obtineatur. Hanc autem vt consequatur,

31. Tertium id quidem est Conscientiæ officium; turbatæ videlicet per peccatum menti benè consulere, malè acta tandem corrigere quantum quidem in se est; ad sinceram commissi criminis pœnitentiam, voluntatem adducere, & sic demum malè actorum gratiam impetrare; eamque à Deo concessam, suo sigillo, vt penitus certa sit, confirmare. Voluntatem itaque sceleris ream, & suo jam iudicio condemnatam, ad pœnitentiam perpetrati facinoris adducit *Conscientia exstimulans;* Tertium officium Conscientia est, malè acta corrigere, & pacem turbatæ menti procurare. quæ rursus sunt varii actus iudicii, quibus clarè decernitur, animæ suæ statum miserum prorsus esse ac deplorandum; *dicandum à Domino populum suum, & horrendum esse incidere in* Conscientia exstimulans ad pœnitentiam quid sit.

Ad Hebr.
10. v. 30. 31.

manus Dei viuentis; actum esse de salute æternâ, nisi reconciliationis cum offenso Numine ratio inearur: cæterum, omni momento paratum esse, quantumuis offensum, Deum, gratiam commissi sceleris concedere, modò voluntas seriò, & non tantum perfunctoriè respiscat; illicò ad misericordiæ fontem accurrendum esse, ne morâ nimiâ & contemptu exarescat. Denique quæcumque ad hoc quod commissum est scelus detestandum, faciunt incitamenta, actus sunt extimulantis animam, & ad pœnitudinem reuocantis Conscientiæ.

*Conscientia
securitas
quid sit.*

Cui cum tandem paret voluntas, scelusque quod Conscientia confitetur, ex animo cum detestatur; illicò gratiam malè actorum largitur mitis Deus; cui demum subscribit Conscientia, certa pœnitudinis sinceræ & seriæ, quantum quidem humana patitur fragilitas. Et hæc est *Conscientiæ pax & securitas*, quæ nihil aliud est, quàm iudicium firmum, & Deum fidelem esse, bonâque fide cum mortalibus agere; & à voluntate pœnitente omnia etiam non in speciem, sed fide optimâ esse peracta. Hoc iudicio confirmata, erigit sese voluntas; cessat perturbatio, Conscientiæ suæ munimine felix viuit, & sibi facit inexplicabiles delicias.

32.

Hi ferè actus sunt in quibus humana Conscientia versatur. Qui quamuis varij sint & diuersi, omnes tamen, vti singulos consideranti patet, in hoc conueniunt, quòd singuli sint iudicium practicum de agendis aut omittendis particularibus actionibus prolatum. Singula fusiùs sunt deinceps explananda; iuuat tamen simul vni quasi aspectui opposuisse omnia, vt ex mutuo conspectu & comparatione, melius singula intelligantur. Illud tantum restat modò exponendum, quâ ratione epitheta quædam, quæ sacer textus, & Sancti Patres Conscientiæ affigunt (quæ tertia erat opposita difficultas) optimè cum hâc Conscientiæ definitione conueniant: quod certè ex iam dictis erit haud admodum difficile.

33.